

Lengde:
Ca 2,2 km
Varighet:
Ca 30 min.
Terreng:
Bygater
Merking:
Ikke merket

Halden Turist
Tlf: +47
69 19 09 80
www.visitoslofjord.no/halden

Empirebyen Halden

Byggingen av Fredriksten festning begynte i 1661. Da var Halden et ladested med flere sagbruk langs elva Tista og trelasteksport. I 1665 fikk Halden bystatus og navnet ble endret til Fredrikshald. I 1928 byttet byen navn tilbake til Halden. Les mer

om Haldens historie på www.visitoslofjord.no/halden

Halden ble rammet av flere store bybranner i perioden 1667-1826. Det meste av 1700-talls arkitekturen i sentrum er derfor forsvunnet. Empirestilen rådet da det meste av Halden måtte gjenoppbygges etter bybrannene i 1817 og 1826, og stilen satte sitt preg på byen. Det var tre arkitekter som sto bak noen av de viktigste bygningene fra denne perioden. C.H. Grosch (1801-65), nyutdannet arkitekt fra København. Han får det meste av æren for å ha formet den såkalte "Fredrikshaldstilen". F.C. Gedde (1781-1840) og B.N. Garben (1794-1867) var begge ingeniøroffiserer i det militære og også viktige for gjenoppbyggingen av byen.

Det er flere flotte bygninger i Halden, bygget i andre stiler enn empire, det er vel verdt å se nærmere på. Noen forslag er presentert her.

C.H. Grosch:

- Latinskolen (1826-30)
- Immanuels kirke (1827-33)
- Søylegården (ca 1830)
- Bruniusgården/det gamle rådhuset i Borgergata (trolig tegnet av C.H. Grosch ca 1830)

F.C. Gedde:

- Wielgården/Kongegården (1817-20)
- Fayegården (ca 1826-30)
- Tollboden (1830-31)

B.N. Garben:

- Dietzgården (1829)
- Tungegården (ca 1830-tallet)
- Tollboden, utvidelse (1837)
- Fredrikshalds teater (1838)

Turen starter ved Halden Gateway (Tollboden), den vakre okerfarvede murbygningen innerst i havna. Tollboden er tegnet i 1830-31 av arkitekt F.C. Gjedde med utvidelse av arkitekt B.N. Garben i 1837.

Vi går rundt Tollboden og over torvet. Her er flere bygninger under restaurering (juni 2012). Blant annet den gamle politi-stasjonen og fengselet i

enkel ungrenessansestil. Tegnet av stadsingeniør G.B. Kielland, oppført i 1862-63. Til høyere for den ligger Rådhusgata. Følg den til Borgergata. På venstre hånd ligger Bruniusgården, bygget som et stort borgerhus rundt 1830, trolig av C.H. Grosch. Bygningen ble en periode brukt som rådhus.

Følg Borgergata mot Fredriksten festning, kryss Olav Vs gate og gå mot venstre til Immanuels kirke. Kirken ble tegnet av C.H. Groch i 1827-33, og er en korskirke oppført i vakker senempirestil. Byggearbeidet ble påbegynt i 1828, det samme året Grosch begynte som Kristianias stadskonduktør

Gå over bybroa til Wiels plass. Den klassiske Wielgården (Kongegården) er majestetisk og strengt

komponert med tempelgavl og halvsøyler etter 1700-tallets klassisistisk mønster. Den ble tegnet av F.C. Gedde i 1817-20.

På Wiels plass er det to andre bygninger vi bør se nærmere på. Halden rådhus, bygget i 1819 og nok en bygning kalt Wielgården.

Halden rådhus var opprinnelig oppført i én etasje. Andre etasje ble påbygget i 1850-årene. Stiluttrykket ble senere forandret til nyrenessanse av arkitekt H. Berle, da huset ble solgt til kommunen og brukt som rådhus fra 1902. Flere forandringer er gjort etter dette.

Wielgården ble oppført i 1827 og er senere ombygd flere ganger. Saugbrugsforeningen hadde kontorer her i mange år fram til 2007.

Vi følger Storgata noen få meter nordover til Tungegården. Den ble tegnet av B.N. Garben på 1830-tallet og er senere ombygd en rekke ganger.

og kommer til Busterudparken. Midt i ligger musikkpaviljongen, en av få bygninger i sentrum oppført i sveitserstil. Tegnet av arkitekt N. Thomassen i Kristiania, oppført i 1879.

Følg Svenskegata opp forbi Tungegården til Fayegården. F.C. Gedde tegnet den ca 1826-1830 som en stor privatbolig over to etasjer i stram empirestil.

Et kvartale lenger opp ligger Søylegården, tegnet av C.H. Grosch ca 1830.

Den er svært spesiell sett i norsk sammenheng, med to søyler over to etasjer som dominerende element på husets tredelte fasade.

Vi runder Søylegården og går inn Jacob Stuarts gate,

Gå sørover langs Storgata og til venstre inn Teatergata. Ut mot Oskarsgate ligger Fredrikshalds teater, tegnet av B.N. Garben i 1838.

Eksteriøret er i stram empirestil. Teateret ble restaurert i 1982 og har i dag Norges best bevarte barokkscene.

Kryss Oskarsgate og følg Repslagergata til Bockeramgården. Denne særpregede bygningen med barokk-detaljer ble oppført i 1769 og utvidet i 1790. Kun den eldste delen står igjen.

Følg Repslagergata videre østover og ta til venstre ned Liljegata, så første gate til venstre inn Øvre Bankegate. I krysset ut mot Oskarsgate ligger Konservativen på venstre side og Glørsengården til høyere. Konservativen ble oppført før 1765. Bygningen rommer Norges eldste teatersal.

Glørsengården er en av Haldens eldste bygninger, trolig oppført etter bybrannen i 1759. Den har gjennomgått en omfattende renovering.

Vi krysser Oskarsgate og kommer til Halden kulturskole. Bygningen ble oppført omkring 1855 i tidlig sveitserstil etter tegninger av arkitektene Schirmer og von Hanno.

Følg Øvre Bankegate vestover til Wiels plass. Nå går vi over den nye bybroa. Den første bygningen vi kommer til på høyere side er den gamle Latinskolen.

Den ble tegnet av Grosch mellom 1826-1830, og har siden det gjennomgått flere ombygninger.

Følg Storgata ned mot havna til Tollboden. Arkitektturen er vel overstått!

Kilder:
www.visitoslofjord.no/halden
www.arkitekturhistorie.no
www.snl.no